ELFOGY A LEVEGŐ
magyar filmdráma (2022), 104 perc
A film adatlapja: https://nfi.hu/filmek/elfogy-a-levego.html

Ajánlás a film feldolgozásához

Rendező: Moldovai Katalin
Forgatókönyv: Moldovai Katalin és Palóczi Zita

Ajánlott korosztály: 16-18 évesek
Kapcsolódó tartalmi területek: magyar nyelv és irodalom, etika, kommunikáció, művészetek

1. FELKÉSZÜLÉS A FILM MEGNÉZÉSÉRE

Lehetséges feladat:

- A diákok, akik nem ismerik a filmet, ötleteket fogalmazhatnak meg arra vonatkozóan, hogy vajon miről szólhat. Milyen helyzet az, amikor „elfogy a levegő”? Mit jelent ez szó szerint, és mikor használják a kifejezést átvitt értelemben? (A tanár ezután ismertetheti a fim témáját.)

1.1. A film témája

A film főszereplője Ana Bauch, irodalmat tanít egy erdélyi középiskolában. Lelkes és lelkiismeretes pedagógus, aki olykor a tankönyvön kívüli anyagok ajánlásával igyekszik felkelteni diákjai érdeklődését. Tanítványai szeretik, többen is járnak a színjátszó csoportjába. Az iskola igazgatónője is ügyes kollégának tartja.
A szimbolista költészet témaköréhez kapcsolódóan, Ana a „Teljes napfogyatkozás” című filmet ajánlja megnézésre a diákjainak, amely Arthur Rimbaud és Paul Verlaine koráról, életéről és kettejük kapcsolatáról szól. Az egyik apuka, miután otthon észreveszi, hogy fia ezt a filmet nézi, írásban tesz panaszt az igazgatóságon, mondván, hogy a tanárnő nem megfelelő dolgokkal tömi a gyerekek fejét.
Az iskola először nem veszi komolyan a panaszt, de a szülő ebbe nem nyugszik bele. Etikai bizottság alakul, amely elmarasztalja Anát, aki fellebbez a döntés ellen. Ennek következményeként magasabb szinte kerül a probléma. Újabb és újabb retorziók érik a tanárnőt, akinek enélkül is van elég baja (leépülő idős szülő, külföldön élő társ, anyagi nehézségek). Közben kollégái és az igazgató is mind inkább ellene fordulnak.

Háttérinformációk a panasz tárgyát képező filmről
A Teljes napfogyatkozás (*Total Eclipse*) című film 1995-ben készült. Rendezője a lengyel Agnieszka Holland. Ismertető a PORT.HU portálról:

A film Arthur Rimbaud és Paul Verlaine történetét mutatja be. „Extravagáns, radikális és tudatosan megbotránkoztató életmódjukat, amivel nem csak a legnagyobb költő, de a legnagyobb botrányhős számukra mindenképpen megtisztelő címét is elnyerték. A film azonban meggyőző naturalizmussal mutatja be a két férfit mint magánembert is: Paul Verlaine-t, aki brutális módon alázza meg nap mint nap gazdag és kiszolgáltatott feleségét miközben homoszexuális pózokat vesz fel, hogy a fiatal Rimbaud-t még jobban magához kösse. Arthur Rimbaud pedig mint naiv s a világból tökéletesen kiábrándult ifjú jelenik meg előttünk, aki romantikus és soha be nem teljesülő vágyait kergetve rohan az elmúlás felé...” (https://port.hu/adatlap/film/tv/teljes-napfogyatkozas-total-eclipse/movie-2435)
A film előzetese: https://www.mafab.hu/movies/teljes-napfogyatkozas-42870.html

1.2. A történet háttere

A film valós eseményt dolgoz fel, ami 2017-ben történt egy irodalomtanárnővel (Adela Stan) egy tordai gimnáziumban, aki nem kötelező házi feladatként a fenti filmet ajánlotta

megnézésre 11. évfolyamos diákjainak, amikor a szimbolizmust tanította. Ez valóban felháborította az egyik szülőt, aki panaszt tett a tanárnő ellen. Az iskola összehívott egy fegyelmi bizottságot, amely megrovásban részesítette őt azzal az indoklással, hogy a korosztálynak nem megfelelő filmet vitt be az órára. A tanárnő nem értett egyet, és a megyei tanfelügyelőséghez fordult, de az jóváhagyta az iskola döntését. A tanárnő ezután a nyilvánosság elé lépett. Története előbb nagy sajtóvihart kavart, s aztán írók, esszéírók és filozófusok is megszólaltak a témában. Ő pedig közben felvette a kapcsolatot a film rendezőnőjével, akitől azt akarta megtudni, hogy ő miként viszonyul az esethez. Mindez a nyári szünet előtt történt. Ősszel visszament az iskolába, elkezdett tanítani, de hamarosan behívta őt az igazgató, és felhívta a figyelmemét arra, hogy vigyázzon rá, milyen módon fogja leadni a leckéit. A tanárnő ezt fenyegetésnek vette, összepakolta a dolgait, és 23 év ottani tanítás után, elhagyta az iskolát.

Részletek a tanárnővel készült interjúból:
„Próbáltam logikusan megértetni a bizottsággal, hogy miért nincs probléma ennek a filmnek a bemutatásával. De semmit nem értem el. Ők süketen és vakon mentek tovább. Nem hallgatták meg az érveimet, nem olvasták el a szakmai véleményeket, a filmet sem látták előzetesen, és nem nézték meg utólag sem." (1)

„A kollégáim egyáltalán nem álltak ki mellettem, a tanári kar hallgatott, még csak beszélgetés sem indult el egymás között erről. Nem állt mellém senki." (1)

„Volt egy nagyon-nagyon közeli barátom, aki részt vett az iskolai fegyelmi bizottságban, ő azt mondta, hogy hallgass, ne vidd tovább, megkapod a megrovást, elévül, nem történik semmi. Egy másik közeli barátom, aki nyilvánosan sosem állt mellém, baráti körben veregette a vállamat, de ezen kívül nem kaptam tőle sem támogatást. Egy adott pillanatban arra eszméltem, hogy itt állok teljesen egyedül." (1)

Lehetséges feladat:
- A diákok beszélgethetnek róla, miként hat vissza az emberre, ha vállalja a kiállást a saját véleményéért konfliktusos helyzetben, és miként, ha nem teszi ezt.

1.3. Az alkotó szándéka

A film rendezője, Moldvai Katalin Sovátán született, és ma Budapesten él. 2024-ben a Bolyai Nyári Akadémia által szervezett hittantanári továbbképzésen fogalmazta meg az alábbi gondolatokat:

„Ami abban a tordai iskolában történt, bárhol megtörténhet, ahol hierarchikus rendszerek vannak. Abban az iskolában ki volt írva egy szlogen: 'A jövő nemzedékét képezzük a szabadság nevében', amit át is vettük a filmbe. Nagyon keménynek tartottam ezt… Különösen a félelmi mechanizmusok érdekeltek… és az, hogy hogyan örökítjük át ezeket a félelmeket? – ez volt a fővonal nálam." (4)

„Nekünk van […] közel ötven évünk, amit egy diktatúrában töltöttünk el. Az onnan örököltek sajnos nem tűntek el a társadalomból, hanem tovább élnek. Ezért van az, hogy ha ilyen helyzetbe kerülünk, akkor ösztönösen elkezdünk meghunyászkodni. Mert valamiért mindig félünk attól, aki magas pozícióban van. Van egy ilyen történelmi lenyomatunk és tudatunk, és ezeket a félelmi mechanizmusokat még mi is hordozzuk és tovább is adjuk." (4)

Lehetséges feladatok:
- A tanulók megvitathatják, hogy szerintük tényleg átörökítik-e félelmeiket egymásra a generációk. Mitől függ, hogy igen vagy nem? Ha igen, hogyan és miért történik meg ez? Ha nem, mi akadályozhatja meg?

- A tanulók esszét írhatnak a „szabadság – hatalom – félelem” fogalomhármasának kapcsolatáról.
- Mivel a filmben is hangsúlyos, előkerülhet az órán József Attila Levegőt! című verse, és a tanulók megfogalmazhatják, mit gondolnak annak kulcsmondatáról: „Az én vezérem bensőmből vezérel.”

2. A FILM FELDOLGOZÁSA

2.1. Előkészítés

2.1.1. A filmes dramaturg feladatai

A filmes dramaturgia kicsit különbözik a színházitól. Fontosabb szerepet játszanak a vizuális elemek és a vágás. Célja a történet és a karakterek fejlesztése annak érdekében, hogy az elbeszélés és a látvány a hatásos legyen. A dramaturg együtt dolgozik a forgatókönyv írójával és a rendezővel a film szerkezetének, ritmusának, a szereplők motivációinak és a cselekménynek a finomításán. Legfontosabb feladatai a következők:

- Elemzi a forgatókönyvet, és javaslatokat tesz a szerkezeti, karakterfejlődési vagy cselekményvezetési hibák javítására.
- Segít a történet finomításában, a konfliktusok és a feszültség fokozásában, a történet érthetőségének biztosításában.
- Részt vesz a szereplők motivációinak, viselkedésének és fejlődésének kidolgozásában, hogy a néző minél jobban azonosulni tudjon velük.
- Közreműködik a film nyelvezetének és stílusának kialakításában.

Mivel jelen esetben valós esemény szolgált egy játékfilm alapjául, feladat volt az is, hogy a művészi hatást erősítő, fiktív elemekkel egészítsék ki az eredeti történetet.

2.1.2. Lehetséges megfigyelési szempontok

a) A karakterek és fejlődésük a film során

- Hogyan jellemezhetők az állandó tulajdonságokkal felruházott karakterek? (Margit, a biológia tanárnő, a könyvtáros, a barát-kolléganő, az apa)
- Hogyan jellemezhető a két főszereplő, Ana és Éva? Milyen módon változnak a történet során, és hogy alakul át a kapcsolatuk?
- Ki kihez áll közel, milyen pólusok rajzolódnak ki a kapcsolati hálóban?

b) A történetet tagoló és előre vivő fordulópontok: a tárgyalások

- Kik az egyes jelenetek szereplői? Mi jellemzi az üzeneteiket, a beszédmódjukat és a metakommunikációjukat? Mit árulnak el róluk ezek a jellemzők?

d) A félelem apró jelei

- Kik esetében, és mi mindenben fejeződik ki, hogy félnek a hierarchiában náluk magasabban lévőktől, és jobbnak látják nem vállalni a véleményüket?

e) Az iskola feladatai és a tanár szabadsága

- Milyen nézeteket fogalmaznak meg a szereplők az iskola és a tanár feladataival kapcsolatban?

2.2. A fő karakterek

Lehetséges feladatok:

- A diákok a jellemzésre kiválasztott szereplők szerinti csoportokat alkotnak. Leírják egy lapra azokat a tulajdonságokat, amikkel jellemezni tuják őket, s megbeszélik,

milyen viselkedéses jelek alapján gondolják ezt. Megpróbálják azt is megragadni, hogy az adott szereplő, miként gondolkodik saját nevelési feladatairól. A szóvivők megosztják a csoport gondolatait a többiekkel.

- A tanulók felvázolják a fő karakterek közötti kapcsolati hálót – jelölve, hogy ki kivel áll szemben, ki kit támogat nyíltan? Ki az, aki magában egyetért Anával, de nyíltan nem vállalja ezt? Ezután elhelyezik a hálóban mellékszereplőket is.

2.3. Tárgyalások és értekezletek

2.3.1. Tanfelügyelőségi meghallgatás. (24:51-28:26. perc)
A Bizottság előtt Éva a tanárnő érdemeiről beszél. Közli, hogy „mindig a megadott keretek között marad", és az iskola nem tartja megalapozottnak a panaszt. Anát kiküldik a teremből. Amikor Éva is kijön, ennyit mond: „Az akarják, hogy legyen kivizsgálás."

- *Megvitatható kérdés: Vajon mit mondhattak a Bizottság tagjai Évának?*

2.3.2. Az iskolai etikai bizottság ülése. (39:58-45:19. perc)
Éva felolvas az apa leveléből. Javasolja, hogy Ana kapjon megrovást, és ezzel az enyhe büntetéssel megúszhatja a dolgot. A tanárnőt ezután kiküldik, és a nélküle folytatódik az ülés. Felvetődik a diákok bevonása, de Éva még elhárítja ezt.

- *Megvitatható kérdés: Mit jelent a jelenetben szereplő „lepapírozás" kifejezés, és mi lenne a funkciója, ha elfogadnák a javaslatot?*

2.3.3. Szülői értekezlet. (1:09:22-1:12:40. perc)
A feljelentő apa kifejti a többi szülőnek, hogy mit vár az iskolától: „itt szabályoknak kell lenniük. És olyan oktatóknak, akik pontosan tudják, hogy mi a normális, és mi a nem normális." A könyvtáros megvédi Anát, és megkérdezi: „Mitől félünk ennyire?"

- *Megvitatható kérdés: Vajon mit gondolhattak a csendben maradó szülők?*

2.3.4. A fellebbezés tárgyalása. (1:26:24-1:33:23. perc)
Ana szakértői véleménnyel készül a tárgyalásra, amit átad a bizottságnak. Ez nem érdekli őket, és a vitatott filmet sem látták. Éva ekkor már teljesen szembefordul Anával, aki erre kimegy a teremből. A fellebbezését elutasítják.

- *Megvitatható kérdés: Mik lehettek azok az „íratlan törvények", amire Éva utalt?*

Lehetséges további feladat:

- A diákok négy csoportot alkotva megbeszélik, hogy az egyes jelenetekben kik milyen kommunikációs eszközökkel fejezték ki az álláspontjukat. Mik voltak a „vádak", és a „védekezés" mondatai?

2.4. Az igazgató viselkedésének változása

Beszélgetés a tanári szobában. (7:24-9:55. perc) Éva telefonszámod ad Ananak, akihez fordulhat anyjával kapcsolatban. Megkéri, hogy vállalja az ünnepi műsor megszervezését a folyton betegeskedő Margit helyett. Ana enged neki, bár eredetileg más terve volt.

Beszélgetés az igazgatói irodában. (15:00-16:40. perc) Éva kérdőre vonja Anát a film ajánlása miatt. Megmutatja az apa levelét. Elmondja, hogy ezt most jelentenie kell a tanfelügyelőségnek. De ígéri, hogy „megoldja" az ügyet.

Tanfelügyelőségi tárgyalás. (24:51-28:26. perc) Éva Ana érdemeiről beszél. Közli, hogy „mindig a megadott keretek között marad", és az iskola nem tartja jogosnak a panaszt.

Az iskolai etikai bizottság ülése. (39:58-43:20. perc) Éva javasolja, hogy Ana kapjon

megrovást, amivel megúszhatja a dolgot. Még elutasítja a diákok bevonását az ügybe.

Hivatalos vendégek az iskolában. (45:20-48:25. perc) Ana megkapja a megrovást. Keresi Évát, aki épp a tornateremben tárgyal a fejlesztéséről. Amikor a látogatók távoznak, azt mondja Anának, hogy sajnálja, de nem tehetett mást.

Beszélgetés az igazgatói irodában. (51:26-52:44. perc) Éva szemrehányást tesz, amiért Ana fellebbezett. Hibáztatja, amiért így részletes vizsgálatot kell majd lefolytatnia.

Rendkívüli szülői értekezlet. (1:09:22-1:12:40. perc) Éva jogosnak ítéli az apa panaszát, és közli, hogy ki lesz vizsgálva az ügy, s a gyerekeket is meg fogják kérdezni.

A drámakör foglalkozása (1:17:16-1:19:50 perc) Margit közli Anával: az igazgatóság határozata értelmében fel van függesztve.

Fellebbviteli tárgyalás. (1:26:24-1:33:23. perc) Éva szerint a diákok megerősítették, hogy a tanárnő „sokszor nem az előírt tananyag mentén halad," és a pszichológusa megállapította, hogy a film nem volt megfelelő a 17 éves korosztály számára.

Lehetséges feladatok

- A diákok egész csoportos gyakorlat keretében rögzítik, milyen változáson ment át – lépésről lépésre – az igazgatónő viselkedése.
- Mérlegelik, melyik helyzetben mi járhatott Éva fejében? A jelenetek számának megfelelő csoportot alkotva, 2-3 mondatos kis monológokat fogalmaznak.
- Ötletbörze keretében, javaslatokat fogalmazhatnak meg arra vonatkozóan, hogy mi mást tehetett volna az igazgató.

2.5. A félelem apró jelei

Lehetséges feladat

- Ha voltak, akik szempontként kapták azt, hogy a viselkedésben megjelenő félelemre figyeljenek, megoszthatják tapasztalataikat a többiekkel.
- Ha van kedvük hozzá, a diákok értelmezhetik a rendező észrevételét: *„A nagy ügyek helyett, pici történésekbe helyezzük a félelmeinket."* (5)
- A tanulók megvitathatják, hogy mit tehettek volna másképp a kollégák. Milyen feltételei lettek volna az Ana melletti kiállásnak?

2.6. Az iskola feladatai és a tanár szabadsága

Lehetséges feladat:

- A tanulók megvitathatják, hogy mennyire értenek egyet az egyes szereplők által megfogalmazott alábbi gondolatokkal:
  „Azért járatom a gyermekemet ebbe az iskolába, hogy jó oktatást kapjon." (apa)
  Pozitívum, ha a tanár „mindig a megadott keretek között marad." (Éva)
  A tanárt „azért fizetik, hogy értékekről tanítsa a diákokat, mércét állítson." (apa)
  „az iskola az oktatásról szól, meg a diákokról, akikért ezt csináljuk." (Ana)
  „Tanítsd azt, ami a tankönyvben van, és akkor nem kerülsz bajba" (Éva)
  A szülőnek „pontosan kellene tudni, hogy mi történik az órákon." (apa)
  „Ez egy iskola, és itt szabályoknak kell lenniük." (apa)
  Olyan oktatók kellenek, akik tudják, hogy mi a normális, és mi nem." (apa)
  Baj, hogy „a tanárnő sokszor nem az előírt tananyag mentén halad." (Éva)
  Az iskola „arra törekszik, hogy követendő példákat, modelleket állítson." (Éva)
  „A fiataloknak joguk van a tabuk nélküli színvonalas oktatáshoz." (Ana)
  „A szexuális témák nem tartoznak az iskolai tananyaghoz." (Éva)

„A megismerés szolgálja a közösség javát. Ez teremthet egy emberibb vagy jobb generációt. Amely nem kész válaszokkal dolgozik, hanem kíváncsisággal fordul a környezete felé. Amely képes tájékozódni vagy meghallani, esetleg megérteni mást is. És árnyaltan gondolkodni a körülöttünk lévő valóságról.” (Ana)
„Mi tanárok akkor is hatással vagyunk a fiatalokra, amikor csak levegőt vegyünk. És akkor is, amikor nem beszélünk valamiről.” (Ana)

- A diákok megvitathatják, hogy az oktatás milyen kérdéseibe szólhatnak bele a szülők. Mire terjed ki a tanári szabadság, és mire nem?

2.7. A film és a valóság kapcsolata

Ha egy film valós eseményen alapul –, a részleteket tekintve gyakran eltér a forrástól, máshová helyezi a fókuszt, kis hangulati vagy tartalmi elemekkel, illetve mellékszálakkal egészíti ki az eredeti történetet. Példák a filmből és megvitatható kérdések:

- Eltérés a tényektől. A valóságban a történetnek nem volt anyagi vonatkozása. Az érintett szülő vagyonos ember, étteremtulajdonos volt, akit az iskola meg akart nyugtatni. De az a sejtetés, amely végigvonul a filmen, hogy az apa, kapcsolatai révén meg tudja akadályozni az iskola által remélt önkormányzati támogatásokat, nem volt része a tényeknek. [33:42-35:15; 45:20-48:25]
  Mi ennek a mozzanatnak a dramaturgiai szerepe a történetben?

- Magánéletei elemek. A filmben Ana párja orvosként keresi a jobb megélhetést külföldön, akihez csak hivatása feladása révén csatlakozhatna. Idősödő anyukáját segíti, aki szellemileg láthatóan gyengülni kezdett. Stb. (Ezek valószínűleg teljes egészében az alkotói fantázia termékei.) [16:41-19:10; 19:11-21:29; 35:16-36:33; 48:26-50:10; 1:06:24-1:07:50; 1:12:41-1:14:20]
  Mi a szerepe ezeknek az elemeknek a filmben a hatás szempontjából? Melyik kis jelenet hogyan viszi előbbre a történetet?

- Apró hangulati elemek. Kétszer is hallunk a filmben – a rádióból, illetve a tévéből – a klímaváltozásra utaló háttérinformációkat: „Nagyon nem mindegy, hogy a folyamatot megállítjuk-e másfél fokon, vagy tovább megyünk.” [2:26-3:30] „Pusztítanak a tornádók…” [19:11-20:49] Háromszor jelenik meg egy nagy medve figurája – kitömött formában az iskola folyosóján, és a földre terített bőrként a feljelentő apa luxusnappalijában. [6:54-7:23; 29:26-31:50; 1:09:22-1:12:40]
  Vajon mi lehetett a rendező szándéka ezekkel az elemekkel?

- Mellékszál: az egyik tanítvány, Viktor története. (Bizonyára ez is a fantázia a szülötte.) A feljelentő apa fia, akiben Ana irodalmi tehetséget lát és biztatja, és a fiú kezdi megtalálni az útját. De ez a szál elvarratlan marad. [9:56-10:55; 12:20-14:59; 21:30-24:50; 52:45-55:35; 1:19:51-1:22:50; 1:23:55-1:26:24]
  Mi a filmbeli funkciója ennek a mellékszálnak? Miért éppen a feljelentő apa fia kapta ezt a szerepet? Vajon hogy folytatódhat Viktor története ezután?

3. ZÁRÁS

3.1. Miről szól a film?

Lehetséges feladat:

- A diákok megvitathatják, hogy szerintük miről szól ez a film: a melegekről vagy a tanári szabadságról?

A valós történet szereplője így látta ezt
„Eleinte azt hittem, hogy itt egyszerűen egy homofóbiáról szóló történet van, de idővel rájöttem, hogy ez csak a felszín, és valójában sokkal súlyosabb mechanizmusok működnek a mélyben. Ha nagyon belegondolok, akkor számomra itt a pedagógiának az alapjáról, a magváról van szó. A pedagógiának elsősorban az érzésről, az érzékelésről kellene szólnia, arról, hogyan gondolkodunk a világról, önmagunkról. Ugyanakkor az oktatási rendszer egy reproduktív rendszer. Próbáljuk felépíteni az egyetemre, főiskolára bejutást, […]nagyon nagy hangsúlyt fektetnek az elméleti oktatásra, aminek azon kívül nincs más célja, minthogy fenntartsuk ezt a rendszert. Miközben a pedagógiának arról is szólnia kell, hogy légy bátor, állj ki magadért, fejleszd azt a bátorságot, amivel a társadalomban eluralkodó félelmeket fel lehet lazítani.” (1)

3.2. Mi történt a tanárnővel?

Lehetséges feladat:

- A diákok megvitathatják, hogy szerintük hová indult el Ana a film végén. Mi történt vele az események után?
- Elgondolkodhatnak azon is, vajon milyen másféle befejezése lehetett volna a filmnek.

A valódi történet befejezése
„Elhagytam az iskolát, elhagytam az oktatást, nem akarok más iskolába sem menni, én a román oktatási rendszerrel már nem akarok kapcsolatban állni. Nem tudom, hogy ez egy helyes döntés-e, de úgy gondolom, hogy egy önazonos döntés volt… A történtek hatására sokkal közelebb kerültem magamhoz. Egyre jobban sikerül fölvállalnom mindenki előtt a gondolataimat és önmagamat.” (1)

Felhasznált források

1. Bodnár Judit Lola: Megemlített órán egy férfiszerelemről szóló filmklasszikust, kicsinálták a tanárnőt. 24.HU. (2023.11.05.) https://24.hu/kultura/2023/11/05/elfogy-a-levego-magyar-film-kritika-moldovai-katalin-inkubator-program/

2. Bodnár Judit Lola: „Nem állt mellém senki” – még a férje és szülei sem értették meg a botrányával magyar filmet ihlető román tanárnőt. 24.HU (2023.11.18.) https://24.hu/kultura/2023/11/18/adela-stan-elfogy-alevego-interju-magyar-film-romania-irodalom-homofbia/

3. Kovács Bálint: „Tanítsd azt, ami a tankönyvben van, és akkor nem kerülsz bajba” HVG. (2023.11.04.) https://hvg.hu/elet/20231104_elfogy_a_levego_kritika_magyar_film_tanar_moldovai_katalin_kraszna horkai_agnes_adela_stan

4. Szerkesztőségi cikk. Elfogy a levegő: A filmben a félelmi mechanizmusokat akartam ábrázolni. (2024.10.23.) RomKat Portál. https://romkat.ro/2024/10/23/elfogy-a-levego-a-filmben-a-felelmi-mechanizmusokat-akartam-abrazolni/

5. Szőke Luca: Meghurcolták a tanárt, most mindenki láthatja a történetét. Index. (2023.10.31.) https://index.hu/kultur/2023/10/31/moldovai-katalin-interju-elfogy-a-levego-magyar-film-lmbtq-nfi/

Megjegyzés: az internetes források letöltésének időszaka: 2025.07.01-07.31.